

Vojnovičově Smrti matky Jugovičů

dostalo se českou kritikou přijetí, které demaskovalo zase jednou — ne ovšem dramatickou báseň dubrovnického dramatika, nýbrž vnitřní kvality české kritiky. Kterýsi referent denního listu napsal, že nejslabší ze hry p. Vojnovičovy jest druhý akt a většina kritiky revuálně opakovala tuto absurdnost po něm. A zatím tento druhý akt jest nejen sama páteř dramatické básně Vojnovičovy, nýbrž i jeden z vrcholů celé moderní tvorby dramatické: vytváří jednu z největších a nejryzejších situací tragických, které si lze představit. Bojuje se v ní boj o život a smrt s krajním napětím nejčestnější vůle: na jedné straně devátý syn, mladý Damjan Jugovič, který, zraněný a zkrvavený, unikl z Kosova pole, aby přinesl Jobovu zprávu matce i ženě a převedl matku, ženu a osm švegruší i jejich rod do Dubrovníka a zachránil tak budoucnost samu podmínku příští odvety, mladé životy dětí — a po boku jemu mladá žena, milující mladou vášnivou láskou mladého muže — a na druhé straně stará matka, žijící v slávě minulosti, ve vidinách zaslé carské velikosti Dušanovy a neznající jiného příkazu než absolutism etí a povinnosti, srazí se v konfliktu jedinečné síly. Tím jest stvořena situace ryzí a veliké tragiky — kdo nemá pro ni oči, jest raněn kritikou slepotou a měl by o dramatické poesii jen mlčet. Ryzí opravdová tragika jest ztělesněna v tomto druhém aktu. Básník nevypomáhá si perversitou nebo pathologií, k níž berou tak často útočiště moderní básníci, jimž schází smysl pro logiku životní a její přísně prostý a cudně velký ráz. Oč bojují mladí, Damjan a Andělji, s matkou, jest cosi nejen samozřejmě krásného a oprávněného, ale i rozumného a ne nečestného: bojují o mladou svou lásku, o mladý svůj život, o budoucí možnosti příští odvety. Ale tragické absolutno, ztělesněné v této hrozné matce a v její nadlidské velikosti — „Ejhle — toto královna je smrti,“ praví o ní Andělji, „mečem cherubovým trhá, seče života nit — ze všech jediného, aby opila se rájem nebe!“ — nezná ústupu a nezná slitování. Situace, kterou vytvořil a vyřešil Vojnovič v druhém aktu těmito třemi postavami, jest, opakují, z největších tragických situací, kolik jich má veliká klasická poesie dramatická, a není menší proto, že české kritické oči jí neviděly a český kritický intelekt jí nepochopil. Deklamuje se a theoreticky uvažuje u nás neustále o velikosti, heroismu a stylu v dramatické poesii, ale není to, zdá se, víc než plané papouškování cizích nezažitých a nestrávených teorií; a setkáme-li se s opravdovým básnickým a dramatickým činem, nepoznáme ho. Ovšem, jde o dílo básníka hrvatského, a německé theoretické spisy a úvahy ho neznají a nevědí o něm; a tak není odkud opisovat a není po kom papouškovat. A v takových chvílích padají masky.

Umělecké poklady Čech

Tato důležitá publikace, rozpočtená na několik let, chce podati soustavný soupis a popis uměleckého majetku v zemích koruny české a touží v plánu svém smířiti požadavky přísně vědecké a odborné s dobrou, t. j. nikterak laxní popularisací — cíl hodný všeho uznání a vši úcty. Není pochyby, že díla takového, podniknutého v *lěchtu* rozměrech a s *touto* seriosností právě českou vědou uměleckohistorickou a archeologickou a vzdělaným českým nakladatelem, jest na výsost třeba české literatuře: znatel ví jednak, jak málo vyhovovaly posavadní české publikace tohoto

rázu, jednak, jak často české umění výtvarné propadalo jednostranné národnostní zaujatosti badatelů a soupisníků cizích. První sešit „Uměleckých pokladů Čech“ představuje se i textem i reprodukcemi co nejpríznivěji.

Tragika Anatola France

Říjnové číslo Nouvelle Revue française přináší stať Jeana Schlumbergera o posledním románě Anatola France z veliké revoluce, „Les Dieux ont soif“. Anatolu Francovi schází, míní bystře kritik, aby zmohl tuto tragicky životnou a mohutnou látku, více intuíce věci, více přiblížení se k nim, více sympatie ke všemu, co jest nadáno životem, formou, tňou; nedostává se mu smyslu pro lidové vzněty a bylo by třeba, aby se cítil z téhož masa jako většina lidí. „Anatole France má však pro svého ducha osamocení aristokratovo. Ideje vkládají se mezi něj a věci jako příliš horliví služebníci, kteří mu chtějí ušetřiti smíšení se s obecností. A odtud pochází, že tento autor, který jest ušlechtilý i dobrý, který má srdce něžné a mimo všecku pochybu milující, nedovede, osamoceny v jasném paviloně svého intelektu, zapomenouti sám sebe a skloniti se před velikou látkou.“

Marie Votrubová-Haunerová: Srdce, o člověku mluv mně!

V této sbírce převážnou většinou lyrické, k níž titul dodalo slovo z d'Annunziovy „Faidry“, jsou práce hodnoty velmi nestejně. Zdá se mně stále, že autorka dává slovu d'Annunziovu smysl mnohem širší, než má: d'Annunzio jistě nemyslel na pomíjivě a povrchové nebo efemerní živly lidství, nýbrž na jeho podstatu a typ, na jeho odvěký výraz všude stejný pod maskou různých dob, prostředí a zvyků. Pí autorce, zdá se, jest však omluvou i zánrů velmi všedních a bonmotově zahrocených jako jest „Čistá krev“ a ještě několika čísel blíže se jí, které nerad vidím v této knížce. Autorce vůbec překáží její dialektický um a zkum, její kritikářský racionalism, který jest jistě užitečný v životě, ale poesii rozrušuje a podřívá; ta žádá si duši zbožných a pokorně schýlených před mysteriem životním. Všude tam, kde jhne tento criticism a racionalism, kde spadá s autorky její dialektický krunýř, tvoří čísla čisté melodické linie, ne sice mocného dechu a velkého rozpětí, ale tiché, melancholické něhy, cosi svého, teplého a organického. Pí Votrubová-Haunerová, zdá se mně, jest básničkou intimní meditace, zamyšlené nebo zasněné pózy, a tento úděl měla by kultivovati: není to úděl nejhorší, není to vůbec úděl špatný. Některé motivy italské, jiné motivy erotické, v nichž básnička nekoketuje ani s reminiscencemi z četby, ani s důmyslně skládanými a pointovanými scénami, kde poddává se prostě své vnitřní melodii a překáží jí co nejméně, kde nevkládá se svým pohyblivým rozumem mezi věci a tajemný mlčenlivý výron jejich jsoucna, jsou právě poesii nejbliže. Taková píseň, jaká jest na str. 26:

Já věru nevím, kdo to byl...
 má ústa prudce polbil...
 Snad mýlím se... můž' být, že smek'
 se po nich žhavý paprsek...